

ΑΙ ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ *

I. Σχέσεις Δημοσίας Οικονομίας καὶ Κύκλου Οἰκονομικῶν Διακυμάνσεων. — II. Στατική καὶ δυναμική θέσις Δημοσίας Οἰκονομίας ἔναντι τῆς Οἰκονομικῆς κρίσεως. — III. Ἡ νεωτέρα κατεύθυνσις τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς. — IV. Ἐλλείψεις καὶ μειονεκτήματα τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος. — V. Αἱ βάσεις τῆς ἐνδεικνυομένης μεταρρυθμίσεως.

ὑπὸ

ΑΓΓΕΛΟΥ Θ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ὁ μετὰ προσοχῆς συγκρίνων τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν διαφόρων Χωρῶν, κατὰ τὰ πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ἔτη πρὸς τὰ μετὰ τὴν ἑναρξιν αὐτῆς, θὰ διαπιστώσῃ οὐσιώδεις μεταβολὰς εἰς τὴν σύνθεσιν τόσοι τῶν ἐσόδων ὅσον καὶ τῶν ἐξόδων. Ποῦ ὀφείλονται αἱ μεταβολαὶ αὗται ; Εἶναι ἄρα γε ἀποτέλεσμα τοῦ κύκλου τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων ; Ἡ ἐπελθοῦσα οἰκονομικὴ κρίσις κατὰ ποῖον τρόπον ἐπέδρασεν ἐπὶ τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν ; Ποία ὑπῆρξε γενικώτερον ἢ θέσις τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους ἔναντι τοῦ κύκλου τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος ; Ὑπέστη ἀρνητικῶς μόνον τὸν ἀντίκτυπον τούτου ἢ ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ ἐπηρέασε καὶ θετικῶς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ;

Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα νομίζομεν προεισαγωγικῶς σκόπιμον νὰ δώσωμεν μίαν ἀπάντησιν, πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ κυρίου θέματος.

*
* *

Μεταξὺ τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, νοουμένης ὡς κρατικῆς οἰκονομικῆς μονάδος, καὶ τοῦ κύκλου τῶν οἰκονομικῶν διακυ-

* Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὴν «Ἑταιρείαν τῶν Πολιτικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν» κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 6ης Ἰουλίου 1934. Εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν συζήτησιν ἔλαβον μέρος, ἐκθέσαντες διὰ μακρῶν τὰς ἀπόψεις των, ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας κ. Α. Παπαναστασίου, ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν κ. Σπ. Λοβέρδος, οἱ πρῶην ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν κ. κ. Κων. Ἀγγελόπουλος καὶ Γ. Κοφινᾶς, οἱ κ. κ. Στυλ. Γρηγορίου, Α. Σμπαρουνῆς, Κ. Νικολετόπουλος, Α. Κουμαριανός, Μ. Γρηγορίου, Α. Κοτρόζος, Α. Παμπούκας κ.λ.π.

μάνσεων ὑφίστανται στεναὶ σχέσεις ἀλληλοεξαρτήσεως. Αἱ κρατικαὶ οἰκονομικαὶ πράξεις ἐξασκοῦν κατ' ἀρχὴν ὠρισμένας ἐπιδράσεις ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως. Ἡ φορολογία, ἐπὶ παραδείγματι, ἐπιδρᾷ ἐπὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος. Τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιπτώσεως τῶν φόρων, τῆς προσπαθείας τοῦτέστι νὰ μεταβιβασθῇ τὸ φορολογικὸν βάρος ἀπὸ τῶν ὤμων τοῦ ἐνὸς φορολογουμένου εἰς τοὺς τοῦ ἐτέρου, εἶναι, ὡς γνωστόν, στενῶς συνδεδεμένον μὲ τὸ ζήτημα τοῦ οἰκονομικοῦ κύκλου. Εἰς τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς ἀνθήσεως ἡ ὑψώσεις τῶν τιμῶν ἐπιτρέπει τὴν εὐκόλον μεταβίβασιν τοῦ φορολογικοῦ βάρους ἐπὶ τῆς καταναλώσεως. Εἰς τὴν περίοδον τοῦ οἰκονομικοῦ μαρασμοῦ, ἀντιθέτως, ἡ ἀνταπώθησις τῆς φορολογίας εἶναι δύσκολος, ἡ πτώσις τῶν τιμῶν δυσχεραίνει τὴν συσσωμάτωσιν τοῦ φόρου εἰς τὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος, τὸ βάρος τῆς φορολογίας πιέζει κατ' ἀνάγκην τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς, ἐπιτεῖνον τὴν δημιουργίαν ὀξείας βιομηχανικῆς κρίσεως.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐπίδρασις τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἐπὶ τῆς Ἰδιωτικῆς. Ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως, ἡ Δημοσία Οἰκονομία ὑφίσταται ἐπίσης τὴν ἐπίδρασιν καὶ τὸν ἀντίκτυπον τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων καὶ δὴ εἰς μεγαλύτερον βαθμόν. Αἱ μεταβολαὶ τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας ἔχουν ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς πορείας τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Τὸ εἶδος τῶν ἐπιδράσεων τούτων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν φάσιν τῶν οἰκονομικῶν διακυμάνσεων. Εἰς τὴν περίοδον τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως αἱ ἐπὶ τῶν ἐσόδων ἐπιδράσεις εἶναι σημαντικά. Αἱ ἐκ τῶν φόρων καὶ δασμῶν εἰσπράξεις ὑφίστανται μειώσεις. Ἡ σύμπτυξις τῶν ἀντικειμένων τῆς φορολογίας καὶ ἡ μείωσις τῆς συχνότητος τῶν φορολογικῶν περιπτώσεων εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἐπερχομένων μεταβολῶν εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν κεφαλαίων, εἰς τὴν θέσιν καὶ τὸν βαθμὸν τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ, εἶναι, μὲ ἄλλους λόγους, ἐξάρτησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῆς Χώρας. Τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα, συμφώνως πρὸς εἰδικὴν ἔρευναν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, ὑπέστη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1929 καὶ 1932 εἰς τὰς κυριωτέρας χώρας τοῦ κόσμου, πτώσιν κατὰ μέσον ὅρον κατὰ 40 %*. Οὕτω, παρὰ τὴν ἐπιβολὴν νέων φόρων καὶ τὴν αὐξήσιν τῶν ὑφισταμένων φορολογικῶν, τὰ ἐκ φόρων ἔσοδα παρουσιάζουν κατὰ τὸ 1932 μείωσιν ἐν σχέσει πρὸς τὸ 1929 κατὰ 20—30 %.

* Βλ. Société des Nations, La situation économique 1932—33, Genève 1933.

Ἡ σημαντικὴ αὕτη μείωσις ἐπὶ τοῦ σκέλους τῶν ἐσόδων δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἔχῃ ἄμεσον ἀντίκτυπον καὶ ἐπὶ τοῦ σκέλους τῶν ἐξόδων. Πρὸ τοῦ κινδύνου τῆς δημιουργίας μεγάλων καὶ ἀκαλύπτων ἐλλειμμάτων τοῦ προϋπολογισμοῦ, πᾶσαι αἱ Κυβερνήσεις προέβησαν εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν δημοσίων δαπανῶν. Αἱ δαπάναι αἱ ὁποῖαι ἀπεδείχθησαν μᾶλλον δεκτικαὶ ἀναπροσαρμογῆς ὑπῆρξαν αἱ διατιθέμεναι διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου χρέους. Ἀναστολὴ τοῦ χρεολυσίου, μείωσις τῆς ὑπηρεσίας τῶν δανείων, μετατροπὴ τῶν τόκων συντελοῦν εἰς τὸν σοβαρὸν ὑποβιβασμὸν τῶν διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δημοσίου χρέους προοριζομένων ἐξόδων.

Μεταβολὰς παρουσιάζει ἐπίσης ἡ κατηγορία τῶν διὰ τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν διατιθεμένων ἐξόδων. Ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἀνέργων διὰ παροχῆς ἐπιδομάτων ἐπιφέρει αὐξησιν δαπανῶν; ἐνῶ ἡ περαιτέρω ἀλλαγὴ τῆς φύσεως τῶν δημοσίων δαπανῶν ἐπιδρᾷ ἐπίσης ἀνωμάλως ἐπὶ τῆς πορείας τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς.

Τοιαύτη εἶναι ἡ **στατικὴ** ἀλληλοεπίδρασις τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας καὶ τοῦ κύκλου τῶν Οἰκονομικῶν Διακυμάνσεων.

Ἄλλ' ἡ Δημοσία Οἰκονομία εἶναι ταῦτοχρόνως ζῶν ὄργανισμός, ἀποτελεῖ τμῆμα οἰκονομικῆς δράσεως. Ἡ Δημοσία Οἰκονομία λαμβάνει θέσιν **δυναμικὴν**, ἐπιδρῶσα θετικῶς ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομίας. μὲ τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς διευκολύνσεως τῆς οἰκονομικῆς ἀναρρώσεως.

Ἡ θετικὴ αὕτη ἐπίδρασις τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ἐκδηλοῦται πολλαπλῶς :

Τὸ Κράτος διὰ τῆς ἐπιβολῆς τῶν λεγομένων «φόρων κρίσεως» προσπαθεῖ νὰ ἐξεύρῃ ὑλικά μέσα πρὸς συντήρησιν τῶν ἀνέργων, οἱ ἐκ τῶν ὁποίων κοινωνικοὶ κίνδυνοι εἶναι ἄμεσοι. Οὕτως ἡ Γερμανία ἐπιβάλλει ἀπὸ τοῦ 1930 εἰδικὸν φόρον ἐπὶ τῶν μισθοδοτούμενων ἐν γένει, τὸ προῖόν τοῦ ὁποίου χρησιμοποιεῖται διὰ τὴν καταβολὴν τῶν εἰς τοὺς ἀνέργους ἐπιδομάτων. Ἡ Δανία ἐπιβάλλει δασμὸν ἐπὶ τοῦ σίτου, τὸ δὲ ἔσοδον τοῦ φόρου τούτου διατίθεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὴν ἀγορὰν εἰδῶν διατροφῆς ὑπὲρ τῶν ἀνέργων. Εἰδικοὺς φόρους πρὸς καταπολέμησιν τῆς κρίσεως ἐπέβαλον πλεῖστα ἄλλα Κράτη, ὡς τὸ Βέλγιον, ἡ Ἑλβετία, ἡ Τουρκία καὶ ἄλλα.

Ἡ μορφή αὕτη τῆς ἀντιδράσεως τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἔναντι τῆς κρίσεως ἔχει προσωρινὸν χαρακτήρα καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν ὠρισμένων κοινωνικῶν τάξεων.

Δευτέρα μορφή θετικοῦ ἐπηρεασμοῦ τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς εἶναι ἡ πολιτικὴ τῶν δημοσίων δαπανῶν. Τὸ Κράτος, διὰ τῆς κατασκευῆς ἔργων παραγωγικῶν καὶ δημοσίων ἐν γένει ἔργων, προσπαθεῖ νὰ παράσχη ἐργασίαν εἰς τοὺς ἀνέργους καὶ νὰ τονώσῃ οὕτως ἐμμέσως τὴν δραστηριότητα τῆς οἰκονομίας. Ἡ μορφή ὅμως αὕτη τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως εἶναι περιορισμένης ἐφαρμογῆς, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαιῶν πόρων πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τούτων. Αἱ ἐκ φόρων καὶ δασμῶν εἰσπράξεις εἰς τὰς περιόδους τοῦ οἰκονομικοῦ μαρασμοῦ παρουσιάζουν σημαντικὴν πτώσιν, ἐπιβάλλουσιν ἀναθεώρησιν καὶ περιορισμὸν τῶν δημοσίων δαπανῶν καὶ οὐχὶ αὐξήσιν τούτων. Ἡ διὰ τῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς ἐξεύρεσις πόρων πρὸς ἄσκησιν πολιτικῆς δημιουργίας ἐργασίας — καίτοι θεωρητικῶς ὀρθή— προσκόπτει ἐν τῇ πράξει. Τὰ Κράτη χρησιμοποιοῦν, ἄτυχῶς, τὸν δανεισμὸν εἰς εὐρεῖαν κλίμακα εἰς τὰς περιόδους τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας, εἰς τρόπον ὥστε, λόγῳ τοῦ ὑπερδανεισμοῦ καὶ τῶν ἐντεῦθεν προκυπτουσῶν δυσμενῶν διὰ τὸν κρατικὸν προϋπολογισμὸν συνεπειῶν, νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐπωφεληθοῦν τοῦ ἐφθηνοῦ χρήματος καὶ τῶν διαθεσίμων κεφαλαίων εἰς στιγμὰς συστολῆς τοῦ ὄγκου τῶν ἰδιωτικῶν συναλλαγῶν.

Ἡ τρίτη μορφή τοῦ παρεμβατισμοῦ τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς εἶναι περισσότερον θετικὴ καὶ ἀποβλέπει εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς ὡς μέσου προωθήσεως τῆς δραστηριότητος τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ἡ δικαιολογητικὴ βάση τῆς ἀπόψεως ταύτης ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ φόρος, ἀποτελῶν ἀναγκαστικὴν προαφαίρεσιν τοῦ εἰσοδήματος, ἐπιδρᾷ δυσμενῶς—ἐφ' ὅσον μάλιστα ὑπερβαίνει ὠρισμένα ὅρια ὕψους—ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως. Ὑψηλοὶ φορολογικοὶ συντελεσταὶ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν παρεμπόδισιν τῆς παραγωγῆς, τὴν μείωσιν τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐργατικῆς ἀπασχολήσεως, τὴν δημιουργίαν ἀνεργίας, καὶ τελικῶς τὴν μείωσιν τῶν φορολογικῶν εἰσπράξεων.

Ἐσκέφθησαν λοιπὸν τὰ Κράτη ὅτι ἐνεδεικνύετο, ἀντὶ νὰ ἐπιβαρύνουν διὰ νέων φόρων τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας, νὰ προσπαθήσουν τὸναντίον, διὰ μειώσεως τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀναζωογόνησιν τῆς οἰκονομίας. Ἡ σημαντικὴ μείωσις τῶν φόρων θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα τὴν πτώσιν τῶν τιμῶν, τὴν αὐξήσιν τῆς καταναλώσεως, τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ἀνέργου ἐργατικοῦ πληθυσμοῦ, καὶ τέλος τὴν αὐ-

τήν, ἴσως καὶ ἀνωτέραν, ἀπόδοσιν τῶν φορολογικῶν εἰσπράξεων, λόγω τῆς μεγαλυτέρας κινήσεως τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τῶν ἐν γένει συναλλαγῶν.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην βλέπομεν ἤδη στρεφομένην τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν τῆς Γερμανίας καὶ τελευταίως τῆς Γαλλίας. Ἡ Γερμανία προέβη ἀπὸ τινος εἰς σημαντικὸν περιορισμὸν τοῦ φόρου ἐπὶ τῶν κατασκευαζομένων αὐτοκινήτων. Ὁ φόρος περιορίσθη κατὰ τὸ $\frac{1}{2}$ περίπου. Ἀποτέλεσμα δὲ τῆς μειώσεως ταύτης ὑπῆρξεν ὅτι ἡ κατανάλωσις τῶν αὐτοκινήτων ἐν Γερμανίᾳ μεταξὺ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1933 καὶ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1934 ἡξήθη κατὰ 61 %.*. Ὁ ἀριθμὸς τοῦ ἀπασχολουμένου ἐργατικοῦ προσωπικοῦ ἐδιπλασιάσθη, ἡ δὲ ἀπόδοσις τῶν φόρων, παρὰ τὴν κατὰ 50 % μείωσιν, παρουσιάζει γενικὴν ὕψωσιν, λόγω τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς, τῆς αὐξήσεως τοῦ ἐργατικοῦ εἰσοδήματος, τῆς αὐξήσεως τῆς καταναλώσεως καὶ τοῦ ὄγκου τῶν συναλλαγῶν. Διὰ τῆς μειώσεως συνεπῶς τοῦ φόρου ἐπῆλθε τόνωσις τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος, σημαντικὴ ἀπορρόφησις ἀνέργων, καὶ τέλος αὐξήσεις τῶν ἐκ φόρων εἰσπράξεων.

Κατόπιν τοῦ ἐπιτυχοῦς τούτου πειράματος ἡ πολιτικὴ τῆς μειώσεως τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν ἐπεκτείνεται ἐν Γερμανίᾳ καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς φόρους. Κατὰ τὰς πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν δημοσιευθείσας ἀνακοινώσεις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Γερμανίας, ὁ γενικὸς συντελεστὴς τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος (ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἐλληνικὸν ἀναλυτικὸν καὶ συνθετικὸν φόρον), ὅστις σήμερον ἀρχίζει ἀπὸ $10\frac{1}{2}$ % καὶ φθάνει τὰ 46 %, περιορίζεται εἰς 8 % ἕως 33 %, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι τὸ σύνολον τῶν φόρων ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει θὰ δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ τρίτον τοῦ εἰσοδήματος.

Ἐν Γαλλίᾳ ἐσχάτως, μόλις πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων, κατέβη εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον, ἀποβλέπον εἰς ἀνάλογον φορολογικὴν μεταρρύθμισιν. Κατὰ τὴν συνοδεύουσαν τὸ νομοσχέδιον τοῦτο εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν, ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἔχει «ὡς οὐσιώδη ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ν' ἀναζωογονήσῃ τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν περιορίζει μία φορολογικὴ νομοθεσία πολὺπλοκος καὶ τῆς ὁποίας τὰ ὑψηλὰ φορολογικὰ ποσοστὰ συντελοῦν εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς φορολογητέας ὕλης καὶ εἰς τὴν ἀκρίβειαν τοῦ βίου».

* Βλ. «Wirtschaft und Statistik» 1934 σελ. 338.

Ἡ ἐπιδιωκομένη ἐν Γαλλίᾳ μεταρρύθμισις, ἡ ὁποία, λόγω τῶν ἐν πολλοῖς ὁμοίων συνθηκῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ μελετηθῇ ἰδιαιτέρως παρ' ἡμῖν, διακρίνεται ὁμολογουμένως διὰ τὸ εὖστοχον τῶν παρ' αὐτῆς ἐπιδιωκομένων σκοπῶν. Ὁ περιορισμένος χρόνος τῆς παρούσης ἀνακοινώσεως δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὅπως ἐπεκταθῶμεν εἰς λεπτομερείας ἐπὶ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης. Περιοριζόμεθα μόνον ν' ἀναφέρωμεν ὅτι αὕτη, ἐκτὸς τῆς ἀπλοποιήσεως τῆς διαδικασίας τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει καὶ τῆς μειώσεως τῶν φορολογικῶν ποσοστῶν, λύει κατὰ τρόπον ἀξιοσημείωτον τὸ ἀπὸ μακροῦ ἀμφισβητούμενον ζήτημα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀναλυτικῆς καὶ συνθετικῆς κατηγορίας τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος, διὰ τοῦ καθορισμοῦ ὅτι ὁ συντελεστὴς τοῦ συνθετικοῦ φόρου δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ διπλάσιον τοῦ συντελεστοῦ τῶν ἀναλυτικῶν κατηγοριῶν. Διὰ τοῦ κατατεθέντος νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖον κατέστη ἤδη νόμος, ὁ φόρος ἐπὶ τῶν ἀναλυτικῶν κατηγοριῶν ὠρίσθη κατ' ἀρχὴν εἰς 12 %· ὁ συντελεστὴς τοῦ συνθετικοῦ φόρου κατὰ συνέπειαν δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ποσοστὸν 24 %. Ἐπέρχεται οὕτω σημαντικὴ μείωσις τοῦ φορολογικοῦ βάρους, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ ἰσχύων σήμερον ἀνώτατος συντελεστὴς τοῦ συνθετικοῦ φόρου ἀνέρχεται εἰς 36.3 %.

*
* *

Ἴδου συντόμως ἡ θέσις τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας ἔναντι τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως καὶ αἱ νεώτεραι κατευθύνσεις τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς. Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ χρησιμοποιεῖται τελικῶς ὡς παράγων θετικοῦ ἐπηρεασμοῦ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Ὑπὸ τὴν δυναμικὴν αὐτῆς μορφήν ἐπιζητεῖ τὴν ἀναζωογόνησιν τοῦ ρυθμοῦ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος.

Ἐὰν οὕτω πῶς διαγράφεται εἰς τὴν διεθνῇ οἰκονομίαν ἡ νεωτέρα κατεύθυνσις τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς, γεννᾶται εὖλογον τὸ ἐρώτημα ὡς πρὸς τὴν θέσιν καὶ τὰς κατευθύνσεις τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς ἐν Ἑλλάδι.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος εἰς ποίαν σχέσιν εὐρίσκεται πρὸς τὴν ὅλην οἰκονομίαν τῆς Χώρας ; Ἐπιβάλλεται μήπως ἀναθεώρησις τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς καί, ἂν ναί, ἐπὶ ποίων βάσεων καὶ ἐπὶ ποίων κατευθύνσεων δέον νὰ στηριχθῇ μία τοιαύτη μεταρρύθμισις ;

Τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος βασιζέται κατὰ τὰ

$\frac{3}{4}$, ἀπὸ ἀπόψεως ἀποδόσεως τοῦλάχιστον, ἐπὶ τῶν ἐμμέσων φόρων.

Ἡ ἄμεσος φορολογία ἐν Ἑλλάδι δὲν διακρίνεται διὰ τὴν ἐξαιρετικὴν αὐτῆς ἀπόδοσιν. Τὰ ἐκ ταύτης ἔσοδα ἀποτελοῦν τὰ 24% τοῦ συνόλου τῶν ἐκ φόρων ἐσόδων. Ἡ ἀναλογικὴ αὐτῇ σχέσις ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν εἶναι κατὰ πολὺ κατωτέρα (Γερμανία 58%, Ἀγγλία 65%, Γαλλία 40%), ἐνῶ, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν βαλκανικῶν Κρατῶν, εὐρίσκεται εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ἐπίπεδον (Βουλγαρία 20%, Γιουγκοσλαβία 25.1%, Τουρκία 24.4%).

Ὡς καὶ ἄλλοτε ὑπεστηρίξαμεν*, ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀμέσου φορολογίας δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἀκολουθουμένης τοιαύτης ἢ τοιαύτης φορολογικῆς πολιτικῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς συμβολῆς πλείστων παραγόντων, οἱ κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι ἡ σύνθεσις τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας, ἡ σύνθεσις τοῦ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ, ἡ κατανομὴ τοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων, καὶ τελευταῖον ἡ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ Κράτους φορολογικὴ πολιτικὴ.

Ἡ διερεύνησις τῶν παραγόντων τούτων ἐν Ἑλλάδι ὁδηγεῖ εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ οἰκονομία τῆς Ἑλλάδος δὲν παρουσιάζει εὐρὺ ἐπίπεδον πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἀμέσου φορολογίας.

Ἡ Ἑλλάς, χώρα γεωργικὴ καὶ ἐμπορικὴ, μὲ πληθυσμὸν ἀπασχολούμενον κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος εἰς ἐργασίας μικρᾶς ἀποδοτικότητος, ὥς αἱ ἀγροτικαὶ καὶ μικρεμπορικαὶ ἐργασίαι, μὲ κατάτμησιν τοῦ πλούτου τῆς Χώρας καὶ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, κατὰ τρόπον ἀποκλείοντα τὴν ὑπαρξιν μεγάλων εἰσοδημάτων, δὲν παρέχει φορολογητέαν ὕλην καὶ ὑπολογίσιμον ἐπίπεδον πρὸς ἀξιόλογον ἀπόδοσιν τοῦ φόρου τοῦ εἰσοδήματος καὶ γενικώτερον τῆς ἀμέσου φορολογίας.

Παρ' ὅλα ὅμως ταῦτα, κατάλληλος φορολογικὴ πολιτικὴ, ἂν δὲν δύναται νὰ μεταβάλη οὐσιωδῶς τὴν ὑφισταμένην σήμερον σχέσιν ἀναλογίας μεταξὺ ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων, δύναται ὅμως νὰ συντείνῃ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς ἀποδόσεως τῆς ἀμέσου φορολογίας, καθόσον ἡ ἀπόδοσις ταύτης εἶναι κατὰ πολὺ κατωτέρα τῆς δυναμένης νὰ ἐπιτευχθῇ, ἡ δὲ ἐκ τῶν ἐμμέσων φόρων ἐπιβάρυνσις τῶν λαϊκῶν τάξεων εἶναι ἰδιαίτερος ὑπερβολικὴ.

* Βλ. Ἀγγ. Ἀγγελοπούλου «Ἡ ἄμεσος φορολογία ἐν Ἑλλάδι», Ἀθῆναι 1933 σελ. 13 ἐπ.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων εἰδικῆς ἐρεῦνης τοῦ Ἀνωτάτου Οἰκονομικοῦ Συμβουλίου, προκύπτει ὅτι ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις τῶν κυριωτέρων εἰδῶν καταναλώσεως ἐν Ἑλλάδι εἶναι κατὰ πολὺ ἀνωτέρα ἢ εἰς τὰς ἄλλας Χώρας. Συγκεκριμένως, ὁ φόρος ἐπὶ τῆς ζακχάρεως, ὑπολογιζόμενος εἰς ποσοστὸν ἐπὶ τῆς ἀξίας, ἀποτελεῖ ἐν Γαλλίᾳ τὰ 73 % , ἐν Ἀγγλίᾳ τὰ 72 % , ἐν Γερμανίᾳ τὰ 50 % , ἐν Ἑλλάδι δὲ τὰ 269 % . Διὰ τὸν καφὲν ἡ ἀναλογία εἶναι 53 % ἐν Γαλλίᾳ, 20 % ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ 92 % ἐν Ἑλλάδι. Αἱ αὐταὶ ἀναλογίαι παρατηροῦνται καὶ εἰς τὰ λοιπὰ εἶδη καταναλώσεως, ὡς εἰς τὸ οἶνόπνευμα καὶ τὸν καπνόν.

Γενικῶς ἡ σημερινὴ ἀπόδοσις τῆς ἀμέσου φορολογίας εἶναι **δυσαναλόγως χαμηλὴ** ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν φορολογητέαν ὕλην. Ἀπὸ μίαν πρόχειρον στατιστικὴν, τὴν ὁποίαν κατήρτισα, τὸ ὑπὸ τῶν ἀμέσων φόρων πληττόμενον εἰσόδημα ἀποτελεῖ τὰ 34 % τοῦ συνολικοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς ὅτι ἡ ἀντίστοιχος σχέσις διὰ τὴν Ἀγγλίαν εἶναι 62 % .

Ἐκτὸς τοῦ γενικοῦ λόγου, ἥτοι τοῦ τρόπου τῆς διαρθρώσεως τῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ χαμηλὴ ἀπόδοσις τῶν ἀμέσων φόρων καὶ τὸ περιορισμένον τῆς ὑπ' αὐτῶν συλλήψεως τῆς φορολογητέας ὕλης ὀφείλεται εἰς τὴν σημαντικὴν διαρροὴν τῶν δημοσίων ἐσόδων.

Αὕτη δὲ πάλιν ὀφείλεται ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φορολογικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους, ἥτις, διὰ τῶν θεσπισθεισῶν ἐξαιρέσεων καὶ ἀπαλλαγῶν ἐκ τῆς φορολογίας, συντείνει εἰς τὴν νόμιμον διαφυγὴν σοβαροῦ ποσοῦ ἐσόδων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς παρατηρουμένας μεγάλας καταστρατηγήσεις τῶν φόρων, συνεπείᾳ τῆς ἀνεπαρκοῦς ὀργανώσεως τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς ὑπερβολικῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως. Τὸ ἐκ τῶν ἀπαλλαγῶν τῶν οἰκοδομῶν (νεοδημάτων, προσφυγικῶν κλπ. τοιούτων) διαφευγόν ἔσοδον ἀνέρχεται εἰς 115 ἑκατομμύρια, τὸ ἐκ τῶν κινητῶν ἀξιῶν εἰς 75 ἑκατομ. ἢ εἰς 340 ἑκατομμύρια, ἐὰν συνυπολογίσωμεν καὶ τὸ ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν δημοσίων χρεογράφων διαφευγόν ἔσοδον. Ἐκ τῆς ἀνωμάλου ρυθμίσεως τῆς φορολογίας τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν ἔχομεν ἐτησίαν διαφυγὴν ἐσόδου ἐκ 40 περίπου ἑκατομμυρίων.

Νομίμους διαφυγὰς φόρων ἔχομεν καὶ εἰς τοὺς δύο κυριωτέρους φόρους τῆς καταναλώσεως, εἰς τὸν φόρον καταναλώσεως τοῦ οἶνοπνεύματος καὶ εἰς τὸν φόρον καταναλώσεως

τοῦ καπνοῦ. Ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ οἶνοπνεύματος, συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, μελετᾷ τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τῆς φορολογίας, διεπιστώθη ἐτησίᾳ διαφυγὴ ἐσόδου, συνεπεία τοῦ συστήματος τῆς φορολογίας τῶν ἀμβύκων, 150—200 ἑκατομ. δραχμῶν *. Ἡ αὐτὴ ἐπιτροπὴ προβλέπει ὅτι, παραμένοντος ἐν ἰσχύι τοῦ νῦν καθεστῶτος, ἡ ἀπόδοσις τοῦ φόρου, ἥτις περιωρίσθη ἀπὸ 325 ἑκατ. εἰς 196 ἑκατ., θὰ κατέλθῃ ἀσφαλῶς καὶ κάτω τοῦ ποσοῦ τῶν 100 ἑκατομμυρίων.

Ἐκ τῆς φορολογίας τοῦ καπνοῦ, συνεπεία τῆς παρεχομένης ἀσυδοσίας τοῦ καπνοπαραγωγοῦ καὶ τῶν λοιπῶν διατάξεων τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν πώλησιν τῶν σιγαρέττων, ἐπέρχεται διαφυγὴ ἐσόδου, ἀνερχομένη, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν εἰδικῶν, εἰς 200 περίπου ἑκατομ. ἐτησίως.

Ὑπάρχουν τέλος αἱ διαφυγαὶ αἱ διαλαμβανόμεναι εἰς τὰς ἀθρόως παρεχομένας «φορολογικὰς διευκολύνσεις», αἱ ὁποῖαι, σὺν τοῖς ἄλλοις, συντείνουν εἰς τὴν μείωσιν τοῦ ἐπιπέδου τῆς φορολογικῆς συνειδήσεως τῶν πολιτῶν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν νομίμων τούτων ἐκ τοῦ φόρου διαφυγῶν, τῶν ἀπορρεουσῶν ἐκ τῶν κειμένων διατάξεων, ἔχομεν καὶ τὰς κυρίως διαφυγὰς, τὰς ὀφειλομένας εἰς καταστρατηγήσεις τῶν νόμων.

Θὰ ἀναφέρω μόνον ἀριθμοὺς τινας, ἐνδεικτικοὺς τοῦ μεγέθους τῆς ἀποδόσεως τῶν φορολογικῶν ἐσόδων καὶ τῆς ἐκ τούτων σοβαρᾶς διαφυγῆς.

Ὁ συνθετικὸς φόρος, μὲ ὑψηλὸν προοδευτικὸν συντελεστήν, μὲ ἀντικείμενον τὸ πραγματοποιούμενον ἐτήσιον εἰσόδημα ἀνώτερον τοῦ ποσοῦ τῶν 75.000 δρχ., μὲ σημαντικὰ ἔξοδα βεβαιώσεως, μὲ σοβαρὰς ὀχλήσεις τῶν φορολογουμένων, ἀποδίδει μόλις περὶ τὰ 40—50 ἑκατομ. ἐτησίως. Ὅσονδῆποτε καὶ ἂν ἡ Ἑλλάς εἶναι Χώρα μικρῶν εἰσοδημάτων, ὅσονδῆποτε καὶ ἂν σπανίζουν αἱ μεγάλαι περιουσίαι, δὲν δύναται τις νὰ παραδεχθῇ, ὡς αἱ φορολογικαὶ στατιστικαὶ διαπιστοῦν, ὅτι οἱ ἔχοντες εἰσόδημα ὑπὲρ τὰς 500 χιλ. δρχ. ἐτησίως ἢ 40.000 μηνιαίως ἀνέρχονται δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα εἰς 289, διὰ δὲ τὰς Ἀθήνας εἰς 199 μόνον, οἱ δὲ ἔχοντες εἰσόδημα ἄνω τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου εἰς 51.

* Βλ. Ἰω. Καρᾶ καὶ Ἀγγ. Ἀγγελοπούλου «Ἡ φορολογία τοῦ οἶνοπνεύματος ἐν Ἑλλάδι», Ἀθῆναι 1934.

Ἡ μέση ἐπιβάρυνσις κατ' ἐπαγγελματίαν, ἡ ἀναλογουῖσα ἐκ τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος, ἀνέρχεται ἐτησίως εἰς 612 χαρτίνας δραχμᾶς, ἐνῶ ἡ ἀντίστοιχος τῆς προπολεμικῆς περιόδου ἦτο, εἰς σημερινὰς τιμαριθμικὰς δραχμᾶς ὑπολογιζομένη, 738, δηλαδή ἀνωτέρα τῆς σημερινῆς.

Διὰ νὰ λάβῃ τις ἀκόμη ἰδέαν κατὰ πόσον ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ φορολογικοῦ καθήκοντος πραγματοποιεῖται ἐν Ἑλλάδι, σᾶς ἀναφέρω ὅτι, κατόπιν τῶν ὀριστικῶν ἐκδικάσεων τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος, προκύπτει ὅτι ἐκ τῶν δικηγόρων τῶν Ἀθηνῶν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων ἔχουν ὁμολογουμένως μεγάλα εἰσοδήματα, πέντε (5) μόνον ἔχουν καταταγῇ εἰς τὴν 22αν κλάσιν, ὡς ἔχοντες εἰσόδημα ἀνώτερον τοῦ ποσοῦ τῶν 150.000 δρχ. ἐτησίως, ἑνδεκα δὲ ἐν συνόλῳ ὡς ἔχοντες εἰσόδημα ἀνώτερον τῶν 87.500 δρχ., ἥτοι τῶν 7.200 μηνιαίως, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι ὡς ἔχοντες εἰσόδημα κατώτερον τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν 7 χιλ.

Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τοὺς ἰατρούς. Τριάκοντα καὶ εἰς μόνον ἐκ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ἔχουν εἰσόδημα ἀνώτερον τοῦ μηνιαίου ποσοῦ τῶν 7.200 δρχ. Μήπως ὅμως οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι ὑστεροῦν; Οἱ ἔχοντες εἰσόδημα ἀνώτερον τοῦ ποσοῦ τῶν 150.000 δρχ. εἶναι 624, ὁ δὲ ὑπὸ τούτων καταβαλλόμενος φόρος ἀνέρχεται εἰς 15 μόνον ἑκατομ. δραχμῶν.

Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις: πῶς δικαιολογεῖται ἡ κατάστασις αὕτη καὶ ποῦ ὀφείλεται ἡ τόσον κατὰ τὸν πλεόν ἐπίσημον τρόπον διαπιστουμένη σοβαρὰ διαρροὴ τῶν ἐσόδων; Καὶ ἐδῶ παρεντίθενται αἱ οἰκονομικαὶ συνέπειαι τοῦ φόρου.

Εἶναι στατιστικῶς διαπιστωμένον καὶ ἀποτελεῖ πλεόν κλασικὸν ἀξίωμα τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς ὅτι «ὅσον βαρύτερος εἶναι ὁ φόρος τόσον μεγαλύτεραι εἶναι αἱ φορολογικαὶ καταστρατηγήσεις».

Μεταξὺ φόρου καὶ ἐθνικῆς οἰκονομίας Χώρας τινὸς ὑφίστανται στεναὶ σχέσεις ἀλληλοεξαρτήσεως. «Οἱ φόροι—ὡς παρατηρεῖ ὁ Ricardo—ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἀποδόσεως τοῦ ἐδάφους καὶ τῆς ἐργασίας μιᾶς Χώρας, ὅπερ τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κράτους, καταβάλλονται δὲ ἢ ἐκ τοῦ κεφαλαίου ἢ ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τῆς Χώρας. Ἐὰν αἱ κρατικαὶ δαπάναι—συνεχίζει ὁ Ricardo—καλύπτονται, εἴτε δι' ἡϋξημένης παραγωγῆς, εἴτε δι' ἡλαττωμένης καταναλώσεως, τότε οἱ φόροι θίγουν τὸ εἰσόδημα καὶ ἀφήνουν ἄθικτον τὸ κεφάλαιον. Ἐὰν ὅμως οὐδεμία ἐπέλθῃ αὕξησις τῆς παραγωγῆς ἢ ἐπέλθῃ ἐλάττωσις τῆς παραγωγικῆς καταναλώσεως, τότε ἐξ ἀνάγκης οἱ φόροι λαμ-

βάνονται ἐκ τοῦ κεφαλαίου, τοῦ ἀποθέματος τούτέστι, τὸ ὁποῖον εἶναι προωρισμένον διὰ τὴν παραγωγικὴν κατανάλωσιν. Ἀποτέλεσμα τῆς μειώσεως ταύτης θὰ εἶναι—καταλήγει ὁ Ricardo—νὰ στερεῦσούν τὸ ταχύτερον οἱ πόροι τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Κράτους, συνέπεια δὲ τούτου θὰ εἶναι ἡ ἔνδεια καὶ ἡ παρακμή».

Αἱ βασικαὶ αὗται ἀρχαὶ τοῦ Ricardo ἰσχύουν πάντοτε, ἀνεξαρτήτως τοῦ κρατοῦντος συστήματος τῆς οἰκονομικῆς ὀργάνωσεως. Εἴτε ἡ ἰδιοκτησία ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς ὀργανώσεως, ὡς συμβαίνει εἰς τὸ κεφαλαιοκρατικὸν σύστημα, εἴτε τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς ἀνήκουν εἰς τὴν ὁλότητα, ὡς συμβαίνει εἰς ἕν σοσιαλιστικὸν Κράτος, τὸ παραγωγικὸν κεφάλαιον πρέπει νὰ παραμένῃ ἄθικτον ὑπὸ τῆς φορολογίας.

Ἡ ἐξέτασις τῆς νομίμου φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως ἐν Ἑλλάδι ἐν σχέσει πρὸς τὴν φορολογουμένην ὕλην δίδει ὑπερβολικὰ ποσοστὰ ἐπιβαρύνσεως. Τὸ ποσοστὸν τῶν ἀμέσων φόρων, τῶν ἐπιβαλλομένων ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος ἢ τεκμαρτοῦ τοιούτου, ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 25—30%. ἄνευ συνυπολογισμοῦ τῶν διαφόρων προσθέτων κοινοτικῶν καὶ δημοτικῶν φόρων, οἱ ὁποῖοι συνήθως αὐξάνουν τὸν κύριον φόρον κατὰ 50—75%. Ἀλλὰ τὸ 1/4 τῶν ἐσόδων τῆς ἀμέσου φορολογίας, διὰ τὴν ἀκρίβειαν τὰ 24.6% τούτων, προέρχονται ἐκ τῆς φορολογήσεως τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος. Οὕτως ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ καπνοῦ, ὅστις σήμερον, ἐπιβαλλόμενος ἐπὶ τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος, ἀνέρχεται εἰς 19.2%, ὑπολογιζόμενος ἐπὶ τοῦ καθαροῦ τοιούτου, ἀνέρχεται εἰς 58%. Ὁ φορολογικὸς συντελεστὴς ἐπὶ τοῦ ἐλαίου, ὑπολογιζόμενος ἐπὶ τοῦ καθαροῦ εἰσοδήματος, ἀνέρχεται εἰς 45.1% διὰ τὸ παραγόμενον ἔλαιον καὶ εἰς 64% διὰ τὸ ἐξαγόμενον ἔλαιον.

Ἀποτελεῖ πράγματι σχῆμα ὀξύμωρον καὶ ἀντιδημοσιονομικὸν ἡ σύνθεσις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος. Ἐνῶ ἄφ' ἑνὸς ἐπιζητοῦμεν τὴν εἰσαγωγὴν τῶν πλέον τελειοποιημένων καὶ δικαίων ἀπὸ ἀπόψεως φορολογικῆς δικαιοσύνης συστημάτων, τῶν βασιζομένων ἐπὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου, προσδιοριζομένης μετ' ἐνέργειαν ἐξονυχιστικοῦ ἐλέγχου, ἄφ' ἑτέρου ἀνεχόμεθα τὴν ὑπαρξιν φόρων βαρυνόντων τὸ ἀκαθάριστον εἰσόδημα, μὲ ποσοστὰ μάλιστα ἰδιαιτέρως ὑπερβολικά.

Ὁ κ. Ῥεδιάδης, εἰς πρόσφατον μελέτην του*, διερευνῶν τὸ

* «Ἡ διερεύνησις τοῦ ἑλληνικοῦ φορολογικοῦ συστήματος—Ἡ φοροπίεσις κατ' ἐπίπεδα εἰσοδήματος», Ἀθῆναι 1934.

ἐλληνικὸν φορολογικὸν σύστημα ἀπὸ ἀπόψεως φορολογικοῦ συντελεστοῦ, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ γενικὸς φορολογικὸς συντελεστὴς ἐν Ἑλλάδι, ὁ προκύπτων ἐκ τοῦ συνυπολογισμοῦ τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων φόρων, ἔχει ἐξαιρέτως ἀνώμαλον μορφήν καὶ εἶναι βαρύτατος. Ἀνέρχεται εἰς 45 % δι' εἰσόδημα ἕως 2.000 δρχ. μηνιαίως, πίπτει ἀποτόμως εἰς 33.5 % δι' εἰσόδημα 3.500 δρχ. μηνιαίως, ἵνα φθάσῃ πάλιν τὸ ποσοστὸν 45 % δι' εἰσόδημα 500.000 δρχ. ἐτησίως. Τὸ διὰ παραγωγικὸν κεφάλαιον καὶ ἀποταμίευσιν ἀπομένον ποσὸν ἀποτελεῖ μόνον τὰ 6 % τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος, ἐνῶ, ὡς διαπιστοῦται ἐκ τῶν ξένων στατιστικῶν, εἰς οὐδὲν ἄλλο Κράτος παρατηρεῖται ὅτι τὸ διὰ παραγωγικὸν κεφάλαιον μόνον ποσοστὸν κατῆλθε κάτω τοῦ 12 %.

Ἀλλ' ἐὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατεβάλλοντο οἱ φόροι ὡς ἐν τῇ θεωρητικῇ αὐτῶν κατασκευῇ ὑπολογίζονται. ἡ ἐλληνικὴ οἰκονομία θὰ ᾔτο καταδικασμένη εἰς διηνεκὴ πτωχείαν, θὰ ἐστερεῖτο δὲ τῶν μέσων ἀμύνης εἰς τὴν διεθνῇ οἰκονομικῇ ζωῇ. Αἱ παντὸς εἵδους ὁμως διαφυγαί, αἱ ἐν γένει διευκολύνσεις, αἱ ἐπιεικεῖς κρίσεις τῶν φοροτεχνικῶν ὀργάνων καθιστοῦν ἐν τῇ πράξει τὴν φορολογικὴν ἐπιβάρυνσιν ἐν Ἑλλάδι ἀπείρως ἐλαφροτέραν τῆς νομίμου θεωρητικῆς τοιαύτης. Τὰ ὑψηλὰ φορολογικὰ ποσοστὰ συντείνουν μεγάλως εἰς τὴν αὔξησιν τῆς φορολογικῆς διαφυγῆς, εἰς τὴν χαλάρωσιν τῆς φορολογικῆς συνειδήσεως, εἰς τὴν διὰ τῶν «φορολογικῶν διευκολύνσεων» ἐπιβράβειυσιν τῶν ἀνελικρινῶν φορολογουμένων, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διερωτᾷται τις εὐλόγως ἂν ὁ δόλος ἐν τῇ φορολογίᾳ ἀποτελεῖ πλέον ἀνήθικον πράξιν ἢ ὄχι.

*
* *

Ἴδου ἐν γενικαῖς γραμμαῖς σύντομος σκιαγράφησις τοῦ ἰσχύοντος φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος.

Πληθὺς ἐξαιρέσεων καὶ ἀπαλλαγῶν κάμνει νὰ ἀτονήσῃ ἡ βασικὴ ἀρχὴ τῆς φορολογίας, ἡ περὶ καθολικότητος τοῦ φόρου. Τὰ ὑψηλὰ φορολογικὰ ποσοστὰ, ἐπιβαλλόμενα μάλιστα οὐχὶ σπανίως ἐπὶ τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου, πιέζουν τὴν ἐθνικὴν οἰκονομίαν, ἐπιτείνουν τὴν κρίσιν, ἐπαυξάνουν τὴν προσπάθειαν διαφυγῆς, καὶ χαλαρώνουν τὴν φορολογικὴν συνείδησιν τῶν πολιτῶν. Τὸ περιορισμένον τῆς ἀποδόσεως τῶν φόρων προκαλεῖ τὴν ἐπιβολὴν νέων τοιούτων καὶ τὴν αὔξησιν τῆς φορολογικῆς ἐπιβαρύνσεως, ἐνῶ μεθοδικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς

φορολογητέας ὕλης θὰ καθίστα τοὺς φόρους ὀλιγωτέρους, ἀπλουστεύους, καὶ περισσότερον ἀποδοτικούς.

Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, μεταρρύθμισις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος τῆς Ἑλλάδος εἶναι, νομίζομεν, ἐνδεδειγμένη. Δὲν φρονοῦμεν ὅτι ἡ μεταρρύθμισις πρέπει νὰ εἶναι ριζικὴ ἀπὸ ἀποψεως βάσεων τῆς φορολογίας. Ἐχομεν ἀνάγκην μεταρρυθμίσεως προσαρμοζομένης μὲν πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς Δημοσίας Οἰκονομικῆς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας. Ἡ φορολογικὴ πολιτικὴ οὐδέποτε πρέπει νὰ παραγνωρίζῃ τὸν ἔθνικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιστήμης τῆς Δημοσίας Οἰκονομίας, τὴν σημασίαν τοῦ ὁποίου ἐπανειλημμένως ἐτόνισεν ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Ἀνδρεάδης.

Δὲν προτιθέμεθα ἐνταῦθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερεῖς ὑποδείξεις τῆς ἐνδεικνυομένης μεταρρυθμίσεως. Περιοριζόμεθα ἀπλῶς μόνον νὰ ὑποδείξωμεν συνοπτικῶς τὰς γενικὰς ἀρχὰς ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει, κατὰ τὴν γνώμην μας, νὰ βασισθῇ μία φορολογικὴ μεταρρύθμισις ἐν Ἑλλάδι.

Αἱ γενικαὶ αὗται γραμμαὶ εἶναι, καθ' ἡμᾶς, αἱ ἑξῆς :

- 1) Ἀπλοποιήσις τῆς νομοθεσίας.
- 2) Μείωσις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν.
- 3) Ἐξασφάλισις τῆς ἀρχῆς τῆς γενικότητος τῆς φορολογίας.
- 4) Ὁργάνωσις τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν.
- 5) Διαρρύθμισις φορολογιῶν τινων.

1. Ἀπλοποιήσις τῆς νομοθεσίας.—Τὸ πολὺπλοκὸν τῆς νομοθεσίας δυσχεραίνει καὶ τοὺς φορολογουμένους καὶ τὴν διοίκησιν. Ἀπλοποιήσις τῆς νομοθεσίας, ἀπλούστευσις τῆς διαδικασίας, ἐνοποιήσις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν, καθορισμὸς παγίας νομολογίας, ἐπίσπευσις τοῦ ἔργου τῆς βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως, πάντα ταῦτα θὰ συντείνουν μεγάλως εἰς τὴν καλυτέραν λειτουργίαν τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ εἰς τὴν σημαντικὴν διευκόλυνσιν τῶν φορολογουμένων. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον πρωτίστως πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ εἶναι ἡ παγιοποιήσις τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Πρέπει νὰ σταματήσουν αἱ συνεχεῖς τροποποιήσεις τῶν φορολογικῶν νόμων. Μόνον ὁ φόρος τῶν καθαρῶν προσόδων ἐτροποποιήθη ἀπὸ τοῦ 1919 μέχρι σήμερον ὑπὸ 148 νόμων καὶ νομοθετικῶν διαταγμάτων!

2. Μείωσις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν.—Ἡ μείωσις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς καταπολεμήσεως τῶν ἐκ τοῦ φόρου διαφυγῶν καὶ τῆς αὐξήσεως τῶν φορολογικῶν εἰσπράξεων. Τὸ

παράδειγμα τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου πρέπει ν' ἀποτελέσῃ παράδειγμα πρὸς μίμησιν, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἰδιαιτέρως ὑπερβολικὴ, διπλασία δὲ περίπου τῆς τῶν βαλκανικῶν Κρατῶν.

Ἡ μείωσις τῶν φορολογικῶν συντελεστῶν θὰ συντείνῃ μεγάλως εἰς τὴν καταπολέμησιν τῶν φορολογικῶν διαφυγῶν. Τὰς φορολογικὰς καταστρατηγήσεις ἐνισχύουν κυρίως τὰ ὑψηλὰ φορολογικὰ ποσοστὰ καὶ οὐχὶ τόσον ἡ ἀνεπάρκεια τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν. Πολλάκις σί φοροτεχνικαὶ ὑπηρεσίαι, πρὸ τοῦ δημοευτικοῦ τοῦ φορολογικοῦ συντελεστοῦ, δείκνυνται κατ' ἀνάγκην ἐλαστικά καὶ ἐπιεικεῖς.

3. Ἐξασφάλισις τῆς ἀρχῆς τῆς γενικότητος τῆς φορολογίας. — Ἡ ἐκπλήρωσις τοῦ φορολογικοῦ καθήκοντος ἀπαιτεῖ τὸ πάνδημον τοῦ φόρου, ἥτοι τὴν φορολογικὴν ἰσότητα. Αἱ ἰσχύουσαι σήμερον ἐξαιρέσεις, ἀπαλλαγαί, καὶ αἱ παντὸς εἶδους ἀτέλειαί, πλὴν ἐκείνων αἵτινες ἀφοροῦν τὸ Δημόσιον καὶ τὰ ἐν γένει πρόσωπα δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ τὰ αὐστηρῶς κοινωφελοῦς σκοποῦ ἰδρύματα, πρέπει νὰ καταργηθοῦν. Αἱ παραχωρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀπαλλαγαί εἶναι **ἀνακληταί**, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ καθηγητὴς Gaston Jèze *, «αἱ ἐκ μέρους τοῦ Κράτους παραχωρούμεναι ἀπαλλαγαί μόνον προσωρινὴν μορφήν δύνανται νὰ ἔχουν, διότι ἀντίκεινται κατ' ἀρχὴν εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν. Καὶ ὁσάκις — προσθέτει εἰς ἄλλον του ἔργον ὁ αὐτὸς καθηγητὴς — ἡ φορολογικὴ ἀπαλλαγή παρεχωρήθη διὰ τὸ μέλλον, δὲν δεσμεύει οὔτε πολιτικῶς οὔτε νομικῶς τὰς μελλούσας Κυβερνήσεις». Ἡ κατὰ τὸ 1932 συσταθεῖσα ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἐπιτροπὴ τῶν ἐμπειρογνωμόνων πρὸς ὑπόδειξιν τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων διὰ τὴν δημοσιονομικὴν ἀνάρρωσιν τῆς Χώρας ἐτόνιζεν εἰς τὴν ἐκθεσὶν τῆς ὅτι «πρὸ πάσης ἐπιβολῆς νέων φόρων, ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσότητος ἐπιβάλλει τὴν ἐξασφάλισιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῆς ἀκριβοῦς ἐκτελέσεως τοῦ φορολογικοῦ καθήκοντος. Πρέπει πρὸς τοῦτο πρωτίστως — ἐτόνιζεν ἡ ἐν λόγῳ ἐπιτροπὴ — νὰ καταργηθοῦν αἱ διάφοροι ἐκ τῶν φόρων ἐξαιρέσεις καὶ ἀπαλλαγαί». Ἀποτελεῖ πάντως εὐχάριστον ἀπαρχὴν ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ νῦν ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν προέβη ἤδη εἰς ἀναστολὴν τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν νεοδημῶν οἰκοδομῶν.

* «Cours de Finances Publiques» Paris 1931 σελ. 295.

4. Ὁργάνωσις τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν.—Ἡ ἀρτία ὀργάνωσις τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν ἀποτελεῖ τὴν πρώτην ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν ἐπιτυχοῦς ἐφαρμογῆς τῆς δημοσιονομικῆς πολιτικῆς.

Διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν φοροτεχνικῶν ὑπηρεσιῶν κατεβλήθησαν ὁμολογουμένως ἀξιέπαινοι προσπάθειαι. Ἡ ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι τὰ ληφθέντα μέτρα κατὰ τὸ 1923, ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Κοφινᾶ, ὅστις ἔθεσε τὰς πρώτας βάσεις συστηματικῆς ὀργανώσεως τῶν οἰκονομικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἡ ἄξια λόγου μέτρα ἐλήφθησαν ἐπίσης κατὰ τὴν περίοδον 1927—28, ὡς καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν πενταετίαν 1928—33. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἡ σημερινὴ ὀργάνωσις τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἐντεταλμένων τὴν βεβαιώσιν καὶ εἰσπραξιν τῶν φόρων ὑστερεῖ. Τὸ κρατοῦν συγκεντρωτικὸν σύστημα συντείνει ἔτι εἰς τὴν δημιουργίαν γραφειοκρατικῆς ἀπασχολήσεως ἀσκόπου, ἀνωφελοῦς, καὶ δαπανηρᾶς. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν ἐπιλαμβάνεται καὶ τῆς πλέον ἀσημάντου ὑποθέσεως, περιοριζομένης οὕτως εἰς τὸ ἔπακρον τῆς πρωτοβουλίας τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων. Ἄνευ μεταβιβάσεως σημαντικῆς διοικητικῆς δικαιοδοσίας ἐκ τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὰς περιφερειακὰς οἰκονομικὰς ὑπηρεσίας καὶ ἄνευ τῆς ἀποκεντρώσεως τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ προώθησις τοῦ φοροτεχνικοῦ ἔργου.

Ἡ στενὴ συνεργασία τῶν οἰκονομικῶν ἐφορειῶν καὶ τῶν δημοσίων ταμείων ἐξ ἑτέρου θὰ ἐπιφέρῃ καὶ οἰκονομίαν εἰς τὸ Κράτος καὶ σημαντικὴν διευκόλυνσιν τοῦ ἔργου τῆς διαδικασίας βεβαιώσεως καὶ εἰσπράξεως. Ὁργάνωσις ἐπὶ τὸ τραπεζικώτερον τῶν ἐν λόγῳ ὑπηρεσιῶν, ἀπλούστευσις τοῦ κρατοῦντος γραφειοκρατικοῦ συστήματος, εἰσαγωγή τῶν φορολογικῶν βιβλιαρίων, καὶ μεθοδικὴ ἐνέργεια φορολογικῶν ἀπογραφῶν ἀποτελοῦν τὰς πρώτας ἐνδεικνυομένας ἐνεργείας πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς φοροτεχνικῆς ὑπηρεσίας.

Παραλλήλως ὅμως πρὸς τὰ μέτρα ταῦτα δεόν νὰ ἐπιζητηθῇ καὶ ἡ ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ ἐνίσχυσις τοῦ φοροτεχνικοῦ προσωπικοῦ, διὰ τῆς συστηματικῆς μετεκπαιδεύσεως τοῦ ὑπηρετοῦντος προσωπικοῦ, διὰ τῆς μειώσεως τοῦ ὀρίου ἡλικίας, διὰ τῆς προσλήψεως νέων ὑπαλλήλων, ἐκ τῶν ἐχόντων πανεπιστημιακὸν δίπλωμα καὶ τυχόντων εἰδικῆς διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην προπαιδεύσεως, καὶ λοιπῶν παρομοίων μέτρων.

Ἡ ὁλοκλήρωσις ἐπὶ τούτοις τῶν διοικητικῶν δικαστη-

ρίων, πρὸς πληρεστέραν ἀπονομὴν τῆς φορολογικῆς δικαιοσύνης, διὰ τῆς δημιουργίας εἰδικῶν ὑπαλλήλων—δικαστῶν, θὰ ἐξυψώσῃ τὸ κύρος τῶν δικαστηρίων τούτων καὶ θὰ ἐδραιώσῃ τὴν πεποίθησιν τοῦ φορολογουμένου ἐπὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀμερόληπτον τῶν ἀποφάσεων τῶν φορολογικῶν δικαστηρίων.

5. Διάρρυθμισίς φορολογίων τινων.—Μία μεταρρύθμισις κατ' ἀνάγκην θὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν ἀλλαγὴν τῆς βάσεως ὠρισμένων φορολογίων. Εἰς τὸ ἐλληνικὸν φορολογικὸν σύστημα ὑπάρχουν φορολογίαι αἱ ὁποῖαι προσέκοψαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν των καὶ ἀπεδείχθησαν ἀπροσάρμοστοι πρὸς τὰς ἐλληνικὰς συνθήκας. Τοιαῦται εἶναι κυρίως ἡ ἔγγειος φορολογία, ὁ συνθετικὸς φόρος, ἡ φορολογία τῶν ἀνωνύμων ἐταιρειῶν, ὡς καὶ τινες ἄλλαι, αἵτινες ἐπιβάλλονται ἐπὶ τοῦ ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος.

Δὲν εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς τοιαύτης μεταρρυθμίσεως, ἐφόσον ἄλλως τε εἰς εἰδικὴν συνεδρίαν ὁ κ. Σμπαρούνης πρόκειται νὰ ἐξετάσῃ διεξοδικῶς τὰ τῆς ἀμέσου φορολογίας.

Περιορίζομαι μόνον ν' ἀναφέρω ὅτι, οἷαδὴποτε καὶ ἂν θὰ εἶναι ἡ βάσις τῆς μεταρρυθμίσεως τῶν φορολογίων τούτων¹, πρέπει αὕτη νὰ μελετηθῇ καὶ προπαρασκευασθῇ ἀρκούντως καὶ νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, διότι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Sir Josiah Stamp «αἱ θεωρητικαὶ ἀρχαὶ δὲν ἔχουν ἀξίαν, ὅσάκις δὲν εἶναι δεκτικαὶ πρακτικῆς ἐφαρμογῆς»².

*
* *

Εἶναι πάντως εὐχάριστον ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῆς φορολογικῆς πολιτικῆς τῆς ἡμετέρας Χώρας κατενοήθη γενικῶς καὶ ὅτι εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν γίνεται ἤδη ἐργασία πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Εἰδικαὶ ἐπιτροπαὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τόσο τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν κ. Λοβέρδου ὅσον καὶ τοῦ ὑφυπουργοῦ κ. Χέλμη ἐπεξεργάζονται τὴν κειμένην νομοθεσίαν, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ προσαρ-

1. Ἐπὶ τῶν ἐνδεικνυομένων μεταρρυθμίσεων τῶν φορολογίων τούτων παραπέμπομεν εἰς τὴν μελέτην μας «Ἡ Ἀμεσὸς Φορολογία ἐν Ἑλλάδι» σελ. 374 καὶ ἐπ.

2. «The Fundamental Principles of taxation», London 1929 σελ. 101

μόσουν τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰς νεωτέρας κατευθύνσεις καὶ τὰς ἰδιαιτέρας συνθήκας τῆς Χώρας.

Εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη θὰ συντελέσῃ εἰς τὴν λήψιν τῶν μέτρων ἐκείνων τὰ ὅποια θὰ ἐνισχύσουν τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναζωογονήσεως καὶ θὰ παράσχουν τὰ μέσα εἰς τὴν Δημοσίαν Οἰκονομίαν ὅπως αὕτη ἀποβῇ θετικὸς παράγων ἐπηρεασμοῦ τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῆς Χώρας.

Ἄγγελος Θ. Ἀγγελόπουλος
